

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REMAUD, Michel

Creștini în fața lui Israel slujitor al lui Dumnezeu/

Michel Remaud ; trad.: Monica Broșteanu ; ed.: Silviu

Hodiș, - Târgu-Lăpuș :

Galaxia Gutenberg, 2018

Bibliogr.

ISBN 978-973-141-741-7

I. Broșteanu, Monica (trad.)

II. Hodiș, Silviu (ed.)

Titlul original: *Chrétiens devant Israël serviteur de Dieu*

© Les Éditions du Cerf, Paris, 1983

© 2018, Galaxia Gutenberg, pentru versiunea în limba română

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu- Lăpuș, str. Florilor nr. 11

Mobil: 0723-377599, 0733979383

E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Michel Remaud

Creștini în fața lui Israel Slujitor al lui Dumnezeu

Traducere din limba franceză de
Monica Broșteanu

Galaxia Gutenberg
2018

<i>Prefață</i>	5
<i>Introducere</i>	10

Partea întâi

FIDELITATEA LUI ISRAEL

1. ALEGEREA POPORULUI EVREU	15
Impasuri	18
Ce fel de unitate?	20
Atitudini concrete	24
2. SLUJITORUL: ISUS ȘI ISRAEL	31
Slujitorul, Israel, Isus	32
Date din Scriptură	38
Încercare de sinteză	42
Întrebări	45

Partea a doua

DESPRE ȘOAH

1. TĂCEREA	55
Tăcerea în fața răului	55
Se poate face o teologie a Auschwitzului?	56
Oare Biserica are dreptul de a vorbi?	59
Căință sau sentiment de vinovăție?	60
„Holocaust”?	60
2. DEZVĂLUIRE	63
Răul	66
Păcatul creștinilor	67
Identitatea și alegerea lui Israel	73
Relația lui Isus cu Israel	78
Situția creștinilor față de Isus Hristos	82
3. ÎNTREBĂRI	85
Tăcerea lui Dumnezeu	87

Ce fel de răscumpărare?	92
Ce gelozie?	94
Ce împăcare?	94
Cuvântul lui Dumnezeu și istoria	95
Întrebări puse teologiei istoriei și Tradiției	96

Partea a treia

SITUAREA FAȚĂ DE ISRAEL

1. DINCOLO DE OPOZIȚIILE SUMARE	108
Imagini ale iudaismului în învățătura creștină	109
Liturgie – Comentarii liturgice	109
Predicare	116
Teologie	119
Reflecție critică	121
Un iudaism denaturat	121
Un creștinism mutilat	123
2. IDENTITATE CREȘTINĂ ÎN COMUNIUNE CU ISRAEL	127
Isus	128
Cuvântul	130
Scripturile	133
Vechi și Nou	135
Darul și mijlocirea	139
3. RECUNOAȘTERE RECIPROCĂ	143
Datele oferite de Noul Testament	143
Ce ne învață Romani 9–11: pluralitatea de vocabular ...	143
Învățătura din Romani 9–11: perspective de viitor	150
Deja – Nu încă	152
Interioritate – Exterioritate	152
Interioritate	152
Exterioritate	154
<i>Concluzie</i>	157

Introducere

Diferitele studii ce alcătuiesc această carte sunt subîntinse de o dublă întrebare: ce însemnătate are, pentru credința creștină, existența poporului evreu? Cum se face că, după douăzeci de veacuri de creștinism, chestiunea poate să pară nouă?

Noutate relativă, fără îndoială. Acum doisprezece ani, F. Lovsky, în *La Déchirure de l'absence*¹ trata aceste chestiuni cu mult mai multă amploare decât lucrarea de față. Mai recent, cititorii de limbă franceză au putut avea acces la foarte importantul *Tratat despre evrei* al lui Franz Mussner². Nu mai evoc aici toate colocviile și conferințele și articolele ținute sau publicate în ultimii mai bine de trezeci de ani. Însă, atunci când Conciliul al doilea din Vatican a voit să trateze problema iudaismului, nu a găsit în patrimoniul creștin cuvinte care să vorbească binevoitor, dacă nu cu căldură, despre poporul din care își trage originea creștinismul. Această relativă sărăcie a tradiției creștine în ce privește poporul din care s-a născut Biserica ridică o întrebare gravă, dar nu furnizează materialul care să permită un răspuns.

De aceea, cercetările de astăzi trebuie să îmbrace, în mare măsură, forma de ipoteze de lucru. Ambiția acestei cărți nu este atât de a enunța afirmații definitive sau teze, cât de a formula întrebările pe care întâlnirea cu poporul evreu le pune credinței creștine. Să avem deci grijă, când citim, să nu luăm tăcerile drept negări și întrebările drept concluzii.

---

¹ F. Lovsky, *La Déchirure de l'absence. Essai sur les rapports de l'Église du Christ et du peuple d'Israël*, Paris, Calmann-Lévy, 1971, coll. „Diaspora”.

² Franz Mussner, *Traité sur les juifs*, traduit de l'allemand par Robert Givord, Paris, Cerf, 1981.

Acestea fiind spuse, totul nu e doar pură ipoteză, iar paginile ce urmează ar vrea să-i determine pe creștini să redescopere unele evidente și să înțeleagă consecințele unor adevăruri prea ușor date la o parte sau lăsate în umbră.

În urma șocului constituit de tentativa hitleristă de a anihila poporul evreu, Bisericele se angajează într-o mișcare de recunoaștere a acestui iudaism din care au luat naștere. Mișcare ce face tot mai necesară cercetarea fundamentală a legăturilor care unesc și acum Biserica cu poporul evreu. Ar fi bine dacă acest eseu și-ar putea aduce o contribuție în acest sens.

Partea întâi

FIDELITATEA LUI ISRAEL

Alegerea poporului evreu

Imaginea lui Saul căzând de pe cal pe drumul Damascului le e familiară tuturor creștinilor. De la vitraliile bisericilor și până la manualele de catehism, iconografia a realizat multiple reprezentări ale scenei în care prigonitorul e aruncat de pe animalul său. În această imagistică, nu se poate fără cal. Ba chiar a existat la un moment dat un teolog de calitate care a schițat destul de reușit, pornind de la acest episod, o teologie a căderii de pe cal. Dar degeaba am căuta în texte menționarea acestui patruped: se spune că Saul a fost trântit la pământ, fără altă precizare. Cât despre cal, el e produsul imaginației creștine, care suplinește în chip firesc tăcerea textului, atât pare de limpede faptul că Saul nu călătorea pe jos³.

Acest exemplu inofensiv ilustrează o primejdie ale cărei consecințe, în alte cazuri, pot fi grave: aceea de a considera ca adevăruri indiscutabile idei care nu sunt afirmate nicăieri în Scriptură, dar care par a veni de la sine, deoarece sunt legate de sinteze teologice care se propun – în mod eronat – ca singurele posibile, și deci definitive.

Există un domeniu în care această primejdie se manifestă cu o deosebită acuitate: reflecția asupra vocației poporului ales. Știm, de exemplu, că Biserica se desemnează pe sine ca „noul Israel”. Chiar și recentul Conciliu a folosit această expresie, ajunsă tradițională în teologie, dar care nu figurează nicăieri în

---

³ Unele amănunte din texte ar sugera însă acest lucru... (Fapte 9, 8; 22, 11).

Noul Testament⁴; expresie care sugerează că Biserica s-ar fi substituit lui Israel și că acesta din urmă, din punct de vedere teologic, n-ar mai exista. Caracterul simplist al acestei teologii a substituirii, dusă la extrem, nu doar contrazice texte mult mai nuanțate din Noul Testament⁵, ci o și face inadecvată, nepermițând Bisericii să se situeze corect în fața poporului evreu atunci când ea afirmă că vrea să inițieze și să poarte un dialog cu acesta. Pare deci din ce în ce mai necesar, așa cum o recomandă, de altfel, comisia romană pentru relațiile religioase cu iudaismul⁶, să încerce noi abordări ale problemei relației dintre iudei și neamuri⁷, pornind de la o lectură a Scripturii care să fie lipsită, pe cât posibil, de orice *a priori*.

Un aspect al realității evreiești contemporane cere urgentarea acestor strădani: faptul că o parte din poporul evreu s-a întors pe pământul strămoșesc. Fără îndoială, de altfel, că această întoarcere, împreună cu evenimentele care au provocat-o direct și situația internațională ce rezultă din ea, explică în mare parte interesul cu care mulți creștini au reînceput să ia aminte la tot ce are legătură cu existența

⁴ *Lumen Gentium* cap. 2, n. 9, 3°; *Ad gentes*, cap. 1, n. 5.

⁵ Îndeosebi Romani 9–11 și Efeseni 2–3.

⁶ *Orientări și sugestii pentru aplicarea Declarației conciliare* Nostra Aetate, 1 decembrie 1974, § III. Acest articol era deja redactat când a avut loc întâlnirea Comitetului internațional de legătură între catolici și evrei (Veneția 28-30 martie). „Comunicatul oficial” al acesteia conține extrase dintr-un raport prezentat în numele delegației catolice de Pr. Federici. Pe lângă respingerea „prozelitismului” (care nu merge dincolo de Declarația Conciliului Vatican II despre libertatea religioasă), textul accentuează „permanența iudaismului în planul lui Dumnezeu” și afirmă mai cu seamă faptul că, în misiunea ei de a face cunoscut numele lui Dumnezeu, Biserica „se recunoaște strâns legată de sarcina poporului evreu în lume” (*Documentation catholique* nr. 1719, 1 mai 1977, 421-423).

⁷ „Neamuri”: traducerea curentă în română a termenului ebraic care îi desemnează pe neevrei (n. trad.).

evreiască. Asupra acestei întoarceri, documentele recente venite de la autoritățile catolice s-au abținut în mod prudent să rostească o judecată teologică⁸. Într-adevăr, nu se pune problema de a propune în acest moment o reflecție cât de cât elaborată asupra problemei relațiilor dintre Țară și poporul evreu de astăzi. Deși „întoarcerea” incită la noi abordări curajoase, ea determină totuși insistența asupra caracterului „misterios” al realității evreiești și caută să prevină pericolele pe care le-ar putea stârni în acest domeniu falsele idei clare. Unele luări de poziție recente lasă, într-adevăr, să se întrevadă consecințele îngrijorătoare ce ar putea decurge (dincolo de intențiile autorilor lor, fără îndoială) din unele teologii care ar pretinde că descifrează, sigure de ele, misterul lui Israel și al destinului acestuia. Oare nu vedem astăzi teologi care se străduiesc să demonstreze cu ajutorul Scripturii caracterul inadmisibil al revendicărilor evreiești în privința Țării, vizând astfel să elibereze conștiințele creștine pe care o generozitate prost înțeleasă le-ar împinge să susțină o cauză pe care Evangheliile ar arăta-o, chipurile, ca lipsită de teme⁹?

Nu chestiunea Țării – o spunem din nou – va face obiectul reflecțiilor care urmează, ci problema cu adevărat fundamentală asupra căreia ne atrage inevitabil atenția această „întoarcere”: problema dăinuirii poporului evreu și a semnificației pe care Biserica o poate acorda acestei dăinuirii.

După ce vom arăta impasurile la care ar duce inevitabil un anumit mod de a privi realitatea evreiască, ne propunem să dăm un exemplu de cum ar putea să arate o altă abordare, și aceasta doar cu scopul de a arăta că teologia substituirii nu e

⁸ Vezi mai ales *Orientările pastorale* publicate pe 16 aprilie 1973 de Comitetul episcopal francez pentru relațiile cu iudaismul, V, § c, în *Documentation catholique* n. 1631, 6 mai 1973, 421.

⁹ Vezi, de ex. J. Landousies, *Le Don de la terre de Palestine*, în *Nouvelle Revue Théologique*, aprilie 1976, 324-336.

singura cu puțință. Vom vedea, în final, ce consecințe ar putea să aibă o astfel de reînnoire a privirii creștine asupra realității evreiești.

Impasuri

O idee revine mereu ori de câte ori e vorba de iudaism: că acesta ar fi perimat. Argumentația teologilor pe care i-am evocat, de pildă, se bazează pe ideea că relația dintre poporul evreu și Țară ar aparține unei rânduiei perimate. Or, tocmai aici încep dificultățile, căci poporul evreu continuă realmente să existe. Nu se poate deci evita problema identificării a ce anume ar fi perimat în existența sa pe motiv că ar fi legat de o rânduială depășită; trebuie să încercăm să vedem dacă mai păstrează ceva la care nu poate renunța pentru că se leagă de identitatea sa evreiască. Doar dacă nu cumva însăși existența poporului evreu ar trebui considerată anacronică din punct de vedere teologic, caz în care Biserica n-ar putea avea altă atitudine decât să lucreze fie la convertirea lui fie la suprimarea lui, sau să-i aștepte cu răbdare dispariția. Inevitabil, ajungem să ne întrebăm ce semnificație acordă Biserica dăinuirii lui Israel.

Conștiința creștină s-a găsit întotdeauna în mare încurcătură când a fost vorba de a preciza statutul teologic al poporului evreu contemporan. Deși Biserica recunoaște fără probleme că-și are originile în poporul evreu¹⁰ și speră să-l regăsească la sfârșitul istoriei¹¹, îi este foarte dificil să se situeze în raport cu el în prezent. Formulând schematic, reflecția creștină, cel puțin așa cum se exprimă ea în învățătura curentă, oscilează între două atitudini:

Una care definește ce este evreiesc în termeni exclusiv negativi. Evreul devine atunci un fel de imagine răsturnată a

¹⁰ Declarația conciliară *Nostra Aetate* despre religiile necreștine, n. 4, 2°.

¹¹ *Ibid.*, 4°.

creștinului, personificând legea în opoziție cu harul, litera în opoziție cu spiritul, ce e trupesc în opoziție cu ce e spiritual, particularismul în opoziție cu universalul, faptele în opoziție cu credința, frica în opoziție cu iubirea... Consecințe logice ale alegerii fundamentale care face, conform acestei viziuni asupra lucrurilor, ca evreul să fie evreu: refuzarea Evangheliei și învârtoșarea în infidelitate. Privită colectiv, dănuirea evreilor devine un fel de mare parabolă a păcatului. Nu sunt greu de identificat, în Noul Testament, temeiurile acestui fel de a vedea, ceea ce nu face decât să sporească stinghereala creștinului când își dă seama de caracterul caricatural al acestui portret.

De aceea, când recunoaște că definiția pur negativă pe care tocmai am evocat-o este de nesuștinut în lumina realității, el preferă să adopte altă atitudine: să recunoască în iudaism prezența unor „valori” – care, de altfel, nu-i aparțin doar iudaismului, căci toate valorile sunt considerate ca aparținând pe deplin Bisericii, în virtutea catolicității ei. Evreii sunt atunci înfățișați ca niște rățăciți de bună credință, trăind, într-o situație de eroare obiectivă, o experiență religioasă vrednică de respect. În această ipoteză, i se atribuie iudaismului un statut de religie necreștină, fără a i se recunoaște nici specificitatea, nici originalitatea situației sale față de Biserică. Trebuie remarcat, de altfel, că acei creștini care adoptă această a doua atitudine rareori acceptă iudaismul așa cum se definește el însuși; îl redefinesc cum îi taie capul și după propriile lor criterii. În felul acesta, discursul bisericesc cel mai obișnuit despre „religia iudaică” reușește în general performanța de a vorbi despre iudaism fără a pomeni de Legământ, sau de Făgăduințe, sau de Țară, sau de experiența mesianică, și chiar... de poporul evreu.

În ambele cazuri se evită orice interpretare pozitivă a existenței evreiești văzute colectiv și cu referire la Legământ.